

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Vadlīnijas iestāžu tīmekļvietnēm noteikto piekļūstamības prasību ievērošanas ietekmes izvērtēšanai un nesamērīgā sloga pamatošanai

TĪMEKĻVIETNES ATBILSTĪBAS PIEKĻŪSTAMĪBAS PRASĪBĀM IZVĒRTĒJUMS (1.pielikums)

WCAG 2.0. AA

Rīga 2019. gads

Saturs

3
3
4
4
5
6
7
10
13
18
22
26
29
32
34
37

1. Ievads

Šī metodoloģija izstrādāta, lai novērtētu tīmekļvietnes atbilstību piekļūstamības prasībām visām iedzīvotāju grupām, atbilstoši Latvijas nacionālā standarta EN 301549:2017 "IKT produktu un pakalpojumu piekļūstamības prasības Eiropas publiskajos iepirkumos" 9., 10. un 11. nodaļā minētajām prasībām un nepieciešamo darbu apjomu, lai uzlabot tīmekļvietnes piekļūstamību plašai iedzīvotāju auditorijai. Izvērtējums pamatots uz WCAG 2.0 vadlīniju AA līmeņa rekomendācijām (standarta EN 301449:2017 saturs)).

Šajā metodikā iekļauti 10 būtiskākie piekļūstamības aspekti, kurus izvērtējot tīmekļvietnes īpašnieks gūs informāciju par būtiskākajām pilnveidēm, lai tīmekļvietnes saturs būtu piekļūstams. Ja, izvērtējot atbilstošu tīmekļvietnes satura apjomu, izvērtējuma rezultātā tiek iegūts apstiprinājums atbilstībai visos 10 aspektos, tad var uzskatīt, ka tīmekļvietne un tās saturs ir pietiekoši piekļūstams personām ar invaliditāti un citām personu grupām, kam piekļūstams saturs uzlabo tīmekļvietnes lietošanas pieredzi. Lai iegūtu visaptverošu priekšstatu, ir nepieciešama pilnvērtīga piekļūstamības izvērtēšana atbilstoši visām WCAG vadlīniju prasībām.

1.1. Rīki pārbaužu veikšanai

Vairumu pārbaužu var veikt ar jebkuru pārlūkprogrammu, nav nepieciešams lejuplādēt īpašus rīkus. Tomēr dažas pārbaudes ir vieglāk veikt ar lejuplādējamiem rīkiem. Lai būtu vienkāršāk, esam iekļāvuši instrukcijas tikai diviem rīkiem: Tīmekļa izstrādātāju rīkjoslu (Web Developer Toolbar – WebDev Toolbar) – Chrome, Opera un Firefox lietotājiem un Tīmekļvietņu piekļūstamības rīkjoslu (Web Accessibility Toolbar for Internet Explorer – IE WAT) Internet Explorer lietotājiem. Abi ir bezmaksas paplašinājumi/spraudņi, un tie ir pieejami dažādās valodās.

- WebDev Toolbar Lai veiktu pārbaudi, kas apzīmēta ar WebDev Toolbar, jums būs nepieciešams:
 - Chrome pārlūkprogramma un *Chrome* tīmekļa izstrādātāja (Web Developer) paplašinājums vai
 - *Opera* pārlūkprogramma un *Opera* tīmekļa izstrādātāja (*Web Developer*) paplašinājums, vai

- *Firefox* pārlūkprogramma un *Firefox* tīmekļa izstrādātāja (*Web Developer*) paplašinājums/pievienojumprogramma.
- IE WAT. Lai veiktu pārbaudi, kas atzīmēta ar IE WAT, jums būs nepieciešama 9. vai jaunāka <u>Internet Explorer</u> pārlūkprogrammas versija, kā arī tīmekļa piekļūstamības rīkjoslas (<u>Web Accessibility Toolbar</u>) 2013.gada 13. jūlija vai jaunāka versija.

1.2. Praktisku iemaņu gūšana testa vidē (pirms un pēc demonstrācijas-PPD)

<u>PPD</u> pieejamas nepiekļūstama tīmekļvietne un tās pašas tīmekļvietnes uzlabota versiju, kurā ir novērsti šķēršļi piekļūstamībai. Jūs varat izmantot PPD lapas, lai apgūtu, kā veikt šīs pārbaudes. Piemēram, vispirms veiciet pārbaudes piekļūstamai lapas versijai, lai zinātu, kā tam būtu jāizskatās. Tad veiciet pārbaudi atbilstošai nepiekļūstamai lapai, lai redzētu, kā izskatās lapa ar šķēršļiem piekļūstamībai.

PPD lapām ir anotācijas – piezīmes par to, kas ir piekļūstams un kas nav piekļūstams demonstrācijas lapās. Lai ieslēgtu anotācijas, noklikšķiniet uz **Rādīt anotācijas** (*Show Annotations*) dzeltenajā lodziņā lapas augšpusē, vidū. Tad klikšķiniet uz skaitļa un atvērsies lodziņš **Piezīme** ## (*Note* ##) ar paskaidrojumu.

1.3. Nepieciešamās prasmes tīmekļvietnes izvērtēšanai

Šīs pārbaudes ir piemērotas ikvienam tīmekļa lietotājam – jums nav nepieciešamas īpašas zināšanas vai prasmes. Lai veiktu dažas no pārbaudēm, ir nepieciešams redzēt tīmekļa lapu vai dzirdēt skaņu, tomēr virkni aspektu var pārbaudīt jebkurš.

Informācija jūsu zināšanai, kas palīdzēs izprast īsos skaidrojumus:

- iezīmes (*markup*) attiecas uz tīmekļvietņu kodu, ko sauc par HTML. Tīmekļa lapas iezīmes var apskatīt lielākajā daļā pārlūkprogrammu, atlasot izvēlnē: Skatīt (*View*)
 > Avots (*Source*). Lai veiktu šīs pārbaudes, nav nepieciešams aplūkot iezīmes, taču tas palīdz saprast, ko nozīmē iezīmes (*markup*) un iezīmētās (*marked up*);
- <u>palīgtehnoloģijas</u> (assistive technologies) ir programmatūra vai aparatūra, ko izmanto cilvēki ar invaliditāti, lai uzlabotu mijiedarbību ar tīmekli;
- <u>ekrāna lasītājs</u> ir programmatūra, kas lasa balsī informāciju tīmekļa lapās un dod iespēju izmantot tastatūras navigāciju. To izmanto neredzīgi cilvēki;
- <u>balss ievade</u> ir runas izmantošana tastatūras vai peles vietā.

Lai uzzinātu vairāk, lasiet:

- <u>Ievads tīmekļa piekļūstamībā;</u>
- <u>Piekļūstamības principi</u>.

1.4. Tastatūras instrukcijas: Windows - Ctrl, MAC - cmd

Dažas tastatūras instrukcijas ir atšķirīgas *Windows* un *MAC* datoriem, piemēram, taustiņiem **Ctrl** un cmd:

- Windows: ar tastatūru Ctrl+Alt+ 6, tad lejupvērstas bultiņas taustiņš uz Virsrakstu struktūra;
- MAC: ar tastatūru cmd+ Alt+ 6, tad lejupvērstas bultiņas taustiņš uz Virsrakstu struktūra.

Lai nepārblīvētu saturu, šīs instrukcijas tiek pierakstītas sekojoši:

 Ar tastatūru: Ctrl/cmd+Alt+6, tad lejupvērstas bultiņas taustiņš uz Virsrakstu struktūra.

Šādas instrukcijas gadījumā *Windows* lietotājiem jāspiež taustiņš **Ctrl**, bet *MAC* lietotājiem jāizmanto taustiņš **cmd**.

- Piekļūstamības prasību noteikšana jāveic vismaz piecām tīmekļvietnes sadaļām, kas ir obligātas tīmekļvietnes sastāvdaļas atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 25.septembra noteikumu Nr. 611 "Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā" 19.punktam un tiek izvēlētas atbilstoši lielākajam lietotāju skaitam.
- Katra no tīmekļvietnes sadaļām ir jāpārbauda uz visiem 10 tīmekļvietnes piekļūstamības prasību kritērijiem.
 - Ja visas 10 piekļūstamības prasības izpildās visām piecām pārbaudei izvēlētajām sadaļām, tiek attiecināts, ka visa tīmekļvietne ir pietiekami piekļūstama, lai neveiktu tās padziļinātu piekļūstamības izpēti.
 - Jā kāds no 10 piekļūstamības kritērijiem neatbilst prasībām, tiek attiecināts, ka visa tīmekļvietne neatbilst piekļūstamības prasībām atbilstoši WCAG 2.0 vadlīnijām, un ir jāveic tīmekļvietnes pilnveidošanas darbs atbilstoši konstatētajiem trūkumiem.
- Tīmekļvietnes atbilstību piekļūstamības prasībām iesakām veikt darba grupai, kas sastāv no iestādes speciālista, kas ir atbildīgs par informācijas ievietošanu internetā un speciālista, kas ir atbildīgs par tīmekļvietnes tehnisko uzturēšanu.
- Par piekļūstamības atbilstības veikto pārbaudi tiek sastādīts protokols

2.1. Lapu nosaukums (pārbauda sabiedrisko attiecību (SA) speciālists)

Lapu nosaukumi ir atrodami:

- dažās pārlūkprogrammās tiek rādīti loga virsrakstjoslā;
- tiek rādīti pārlūkprogrammu cilnēs, ja ir atvērtas vairākas tīmekļa lapas;
- tiek rādīti meklētājprogrammas rezultātos;
- tiek izmantoti pārlūkprogrammas grāmatzīmēs un izlasēs;
- tos lasa ekrānu lasītāji.

Tīmekļa lapās iezīmēs tie ir <title>, kas atrodas <head>

Attēlā ir redzams lapas nosaukums *Easy Checks – A First Review of Web Accessibility* (vienkāršas pārbaudes – sākotnējs tīmekļvietnes piekļūstamības pārskats). Tīmekļa virsrakstjoslā un četru lapu nosaukumi cilnēs. Pievērsiet uzmanību, ka cilnēs ir redzama tikai pirmā lapas nosaukuma daļa.

Attēls: *Firefox* pārlūkprogramma ar pilnu nosaukumu virsrakstjoslā un daļēji redzamiem nosaukumiem cilnēs.

😻 Easy Checks - A First Revi	iew of Web Accessibility - M	ozilla Firefox	- 0 ×
File Edit View History Boo	okmarks <u>T</u> ools <u>H</u> elp		
Easy Checks - A First ×	Web Accessibility Init ×	Getting Started with ×	Involving Users in W × +
< 🕏 www.w3.org/WAI/eva	al/preliminary	∰ ∀ C	۹ 🖡 🕈

Attēls: Firefox pārlūkprogramma ar pilnu nosaukumu virsrakstjoslā un daļēji redzamiem nosaukumiem cilnēs.

Pareizi izveidoti lapu nosaukumi ir svarīgi, jo palīdz cilvēkiem saprast, kur viņi atrodas, un pārvietoties starp pārlūkprogrammā atvērtām lapām.

- Pārbaudiet, vai nosaukums atbilstoši un kodolīgi raksturo lapas saturu;
- Pārbaudiet, vai nosaukums ir citādāks nekā citām tīmekļvietnes lapām un vai tas lapu atšķir no citām tīmekļa lapām.

- Paskatieties uz lapas nosaukumu (ja izmantojat ekrāna lasītāju noklausieties to);
- Paskatieties uz citu lapu nosaukumiem tīmekļvietnē.

PADOMI

Pastāv vairāki varianti, kā izveidot labus lapu nosaukumus.

Nosaukumu veidošanas labā prakse ir svarīgu un unikālu, identificējošu informāciju iekļaut nosaukuma sākumā.

Piemēram:

Nepiemēroti nosaukumi:

Esiet sveicināti Acme tīmekļa risinājumu mājas lapā

Acme tīmekļa risinājumi I Par mums

Acme tīmekļa risinājumi I Sazinieties ar mums

Acme tīmekļa risinājumi I Vēsture

Piemēroti lapu nosaukumi:

Acme tīmekļa risinājumi mājas lapa

Par Acme tīmekļa risinājumi

Sazināties ar Acme tīmekļa risinājumi

Acme tīmekļa risinājumi vēsture

<u>Lapu nosaukumu pārbaude ar dažādām pārlūkprogrammām</u>

Ja jums ir pārlūkprogramma, kas pēc noklusējuma parāda lapas nosaukumu loga virsrakstjoslā, izmantojiet šo pārlūku. Dažas *Firefox, Safari, Opera* versijas un vecākas *Internet Explorer* vecākas versijas rāda nosaukumu pēc noklusējuma.

Firefox ar Windows operētājsistēmu

 Ja jums ir pārlūkprogramma, kas pēc noklusējuma parāda lapas nosaukumu loga virsrakstjoslā, izmantojiet šo pārlūku. Dažas Firefox, Safari, Opera versijas un vecākas Internet Explorer vecākas versijas rāda nosaukumu pēc noklusējuma.

Firefox ar Windows operētājsistēmu. Ja virsrakstjosla nav redzama, jūs varat to pārveidot par redzamu, piespiežot Alt +V, T, M (vai uzklikšķinot ar labo datorpeles pogu tukšajā laukā pēc cilnes un atlasot Izvēļņu josla (Menu Bar).

Ja virsrakstjosla nav redzama, jūs varat to pārveidot par redzamu, piespiežot Alt +V, T, M (vai uzklikšķinot ar labo datorpeles pogu tukšajā laukā pēc cilnes un atlasot Izvēļņu josla (*Menu Bar*).

 Ja jūsu pārlūkprogrammai nav virsrakstjoslas, jūs varat izmēģināt kādu no šiem variantiem:

Novietojiet datorpeles kursoru uz pārlūkprogrammas cilnēm, lai redzētu pilnu vietnes nosaukumu.

Attēls. Lapas nosaukums uznirstošā logā un datorpeles kursors novietots virs cilnes.

Atveriet dialoga logu Pievienot grāmatzīmi (*Add Bookmark*), kurā ir iekļauts nosaukums. Dažās Windows pārlūkprogrammās ir jānospiež Ctrl+D. Dažās Mac pārlūkprogrammās ir jānospiež cmd+D, lai atvērtu dialoga logu Pievienot grāmatzīmi.

2.2. Attēla tekstuālas alternatīvas ("alt text") (pārbauda SA un IT speciālists)

Tekstuālā alternatīva (text alternatives, alt text) ļauj nodot attēlu, tostarp, fotogrāfiju, ilustrāciju, grafiku nozīmi. Tekstuālās alternatīvas izmanto cilvēki, kuri neredz attēlus. Piemēram, tekstuālās alternatīvas var klausīties cilvēki, kuri ir neredzīgi un izmanto ekrāna lasītājus. Tās var lasīt cilvēki, kuri ir izslēguši attēlus, lai paātrinātu lejuplādi vai saglabātu joslas platumu.

Tekstuālai alternatīvai ir jābūt funkcionālai un jānodrošina līdzvērtīga pieredze, tomēr tai nav noteikti tieši jāapraksta attēlā redzamais. Piemēram, meklēšanas pogai atbilstoša tekstuālā alternatīva būtu "meklēšana", nevis "lupa".

KAS IR JĀPĀRBAUDA?

Katram attēlam ir jābūt alt ar atbilstošu tekstuālo alternatīvu.

Parasti tekstuālās alternatīvas tīmekļa lapās nav redzamas – tās var atrast tīmekļa lapas **iezīmēs** nospiežot peles labo pogu un izvēloties "Inspect"/ Labajā ekrāna pusē redzamas lapas iezīmes (piemēram, šādi: >). Katra attēla lapas koda iezīmēs ir jābūt iekļautam alt.

- Ja attēls sniedz informāciju, kas ir svarīga, lai mijiedarbotos ar tīmekļa lapas saturu vai to saprastu, tam ir nepieciešama tekstuālā alternatīva.
- Ja attēls ir tikai dekoratīvs un cilvēkiem nav nepieciešamības par to zināt, tad tam ir jābūt apzīmētam ar nulles alt (alt="").

Automatizētie testi var noteikt, vai attēliem ir pievienoti alt. Lai novērtētu tekstuālo alternatīvu piemērotību, ir jāredz attēls un jānovērtē atbilstoši kontekstam.

HTML (tīmekļa lapu kods, ko sauc par iezīmēšanas valodu) kontekstā alt ir attēlu un citu elementu atribūts. Tātad "alt tag" ir tehniski neprecīzs termins, un būtu jālieto "alt atribūts" vai

"alt teksts". Lapas koda atzīmēs tas izskatīsies šādi:

PADOMI

Atbilstošu tekstuālo alternatīvu izveide nav precīzi definēta. Dažiem ir svarīgi, lai vairumam attēlu ir detalizēti apraksti, bet citiem šķiet labāk, ja aprakstu ir mazāk.

Piemērotas tekstuālās alternatīvas

- Tekstuālai alternatīvai jāpiemīt tādai pašai nozīmei, kāda ir attēlam. Ja kāds nevar redzēt attēlu, viņam ir jābūt iespējai saņemt svarīgu attēla informāciju ar tekstuālās alternatīvas palīdzību.
- Tekstuālā alternatīva ir atkarīga no konteksta. Piemēram, mājdzīvnieku audzētāju kluba tīmekļvietnē suņa attēla tekstuālajā alternatīvā var tikt minēta suņa šķirne. Savukārt, ja tāds pats attēls tiek ievietots mājdzīvnieku pastaigu parka tīmekvietnē tikai, lai to padarītu vizuāli pievilcīgāku, tekstuālā alternatīva, iespējams, nav nemaz nepieciešama (un ir jābūt nulles alt).
- Viens no veidiem, kas palīdz, domājot par atbilstošu tekstuālo alternatīvu, ir iedomāties, ka jūs palīdzat kādam lasīt un mijiedarboties ar tīmekļa lapu, kuru tas neredz. Ko jūs teiktu par attēlu?
- Funkcionāliem attēliem, piemēram, kas ierosina darbību (kā poga Iesniegt (*Submit*)) un saistītajiem attēliem (kā navigācijā), ir jābūt tekstuālai alternatīvai, kas ir funkcionāli ekvivalenta.
- Ja attēlā ir iekļauts teksts, piemēram, logotipā, šis teksts ir jāiekļauj arī tekstuālajā alternatīvā.
- Ja attēlā ietverta sarežģīta informācija, kā grafikos vai diagrammās, attēlam ir jābūt pievienotai īsai tekstuālai alternatīvai, lai identificētu attēlu, un papildus citā vietā ir jāsniedz detalizēts apraksts, piemēram, datu tabulas veidā. Tiek veikta pārbaude vai objekta apraksts ir vai nav.

PADOMI

Kam nav jābūt tekstuālajā alternatīvā?

- Ja satura uztveršanai attēls nav svarīgs, piemēram, tas ir dekoratīvs vai paredzēts tikai uzmanības piesaistīšanai, šim attēlam ir jāpievieno nulles alt (alt=""). Lai noteiktu, vai attēlam nepieciešams nulles alt, ir jāpadomā: ja attēls tiktu dzēsts, vai lapas lietotājs arvien saņemtu visu nepieciešamo informāciju?
- Tekstuālās alternatīvās nav jāiekļauj tādi vārdi kā "poga", "saite", "attēls" (ekrāna lasītāji šādu informāciju nodrošina automātiski).
- Ja attēla saturs ir pietiekami aprakstīts tekstā (piemēram, vienkārša diagramma ilustrē to, kas rakstīts tīmekļa lapas tekstā), tad var pievienot tikai īsu tekstuālo alternatīvu "Diagramma attēlo darba plūsmu, kas ir aprakstīta iepriekš".

2.3. Virsraksti (pārbauda SA speciālists)

Tīmekļa lapām bieži ir informācijas sadaļas, kas ir atdalītas ar vizuāliem virsrakstiem, piemēram, virsraksta teksts ir lielāks un treknrakstā (kā teksts "virsraksti", kuru jūs redzat pirms šī teikuma). Lai šīs priekšrocības varēt izmantot visi, virsrakstiem ir jābūt <u>virsrakstiem ir jābūt</u> <u>iezīmētiem</u>. Tas nodrošina cilvēkiem iespēju navigācijai izmantot virsrakstus, arī tiem, kuri nevar lietot datorpeli un izmanto tikai tastatūru, kā arī cilvēkiem, kuri izmanto ekrāna lasītājus.

Virsrakstu līmeņiem ir jābūt izkārtotiem jēgpilnā hierarhijā, piemēram:

Virsraksta 1. līmenis, <h1>

Virsraksta 2. līmenis, <h2>

Virsraksta 3. līmenis, <h3>

Virsraksta 3. līmenis, <h3>

Virsraksta 2. līmenis, <h2>

Virsraksta 3. līmenis, <h3>

Virsraksta 4. līmenis, <h4>

Virsraksta 4. līmenis, <h4>

Virsraksta 2. līmenis, <h2>

KAS IR JĀPĀRBAUDA?

- Lapai ir virsraksts? Gandrīz visās lapās ir jābūt vismaz vienam virsrakstam.
- Viss teksts, kas izskatās pēc virsrakstiem, ir iezīmēts lapas kodā kā virsraksts.
- Vai visi teksti, kas lapas kodā ir iezīmēti kā virsraksti, patiešām lapā tiek izmantoti kā sadaļu virsraksti?

Virsrakstu hierarhija ir jēgpilna. Ideālā gadījumā lapa sākas ar h1 (parasti tas ir līdzīgs lapas nosaukumam) un netiek izlaisti virsrakstu līmeņi. Tomēr tas ir tikai ieteikums, nevis obligāta prasība.

Turpmākās pārbaudes sniedz instrukcijas ar dažādām pārlūkprogrammām, kā iegūt lapas virsrakstu vai virsrakstu iezīmju (*Markup*) strukturējumu (*Outline*).

Virsrakstu strukturējums - lapas kodā iezīmēta virsrakstu struktūra, piemēram:

Virsrakstu iezīmes (Markup) lapā: lapas skats, kurā redzamas virsrakstu iezīmes. Piemērs:

Virsrakstu pārbaude ar WebDev rīkjoslu:

Virsrakstu strukturējums

- Atveriet tīmekļa lapu, kurai veicat pārbaudi;
- Rīkjoslā atlasiet Informācija (Information), tad Skatīt dokumenta strukturējumu (View Document Outline), vai uz tastatūras spiediet: Alt+T,W (uz Tīmekļa izstrādātāja paplašinājumu (Web Developer Extention), I, M). Atveras jauna lapa ar strukturējumu.

Nevizuālā pārbaude

- Vai ir uzskaitīti visi virsraksti? Ja virsraksti nav iezīmēti lapas kodā, tiks paziņots, ka ir "0 virsrakstu";
- Vai strukturējums sākas ar [H1] un seko jēgpilna (loģiska) hierarhija? Tas nav obligāti, tomēr ļoti ieteicams.

Vizuālā pārbaude

Salīdziniet dokumenta strukturējumu (Document Outline) ar lapas vizuālo atainojumu.

- Vai viss, kas izskatās pēc virsraksta lapā, ir iekļauts dokumenta strukturējumā?
- Vai dokumenta strukturējumā ir kas tāds, kas patiesībā nav virsraksts?

Virsrakstu pārbaude ar Internet Explorer WAT:

Virsrakstu strukturējums

- Atveriet tīmekļa lapu, kurai veicat pārbaudi;
- Rīkjoslā atlasiet Strukturējums (Outline), tad Virsrakstu struktūra (Heading structure), vai uz tastatūras spiediet Ctrl/cmd+Alt+6, tad lejupvērsto bultu uz "virsrakstu struktūra" (Heading structure). Atvērsies jauna lapa ar strukturējumu.

Nevizuālā pārbaude

- Vai ir uzskaitīti visi virsraksti? Ja lapas kodā nav atzīmēts neviens virsraksts, tiks paziņots, ka "O virsrakstu".
- Vai strukturējams sākas ar [H1] un seko jēgpilna (loģiska) hierarhija? Tas nav obligāti, tomēr ļoti ieteicams.

Vizuālā pārbaude

Salīdziniet dokumenta strukturējumu (Document Outline)ar lapas vizuālo atainojumu.

- Vai viss, kas izskatās pēc virsraksta lapā, ir iekļauts dokumenta strukturējumā?
- Vai dokumenta strukturējumā ir kaut kas tāds, kas patiesībā nav virsraksts?

Virsrakstu iezīmes (markup) lapā

- Atveriet tīmekļa lapu, kurai veicat pārbaudi;
- Rīkjoslā atlasiet Struktūra (Structure), tad Virsraksti (Headings) vai uz tastatūras spiediet Ctrl/cmd+Alt+6, tad lejupvērsto bultu uz "Virsraksti" (Headings). Virsrakstiem apkārt būs <h1>, <h1> u.c. ikonas ar violetiem burtiem uz gaiša fona;

- Pirms visiem funkcionālajiem virsrakstiem ir jābūt virsraksta ikonai;
- Tam, kas nav funkcionāls virsraksts, nebūtu jābūt priekšā novietotai virsraksta ikonai.

Virsrakstu pārbaude ikvienai pārlūkpogrammai:

Virsrakstu strukturējums

- Jebkurā no pārlūkprogrammām atveriet <u>W3C HTML pārbaudes rīku</u> (*The W3C Markup Validation Service*).
- Adreses laukā ierakstiet URI (piemēram, www.w3.org).
- Uzklikšķiniet uz saites "vairāk iespēju" (More options).
- Atlasiet strukturējuma izvēles rūtiņu.
- Uzklikšķiniet uz pogas "pārbaudīt" (*Check*). Parādīsies lapa ar rezultātu (ar nosaukumu, kas sāksies ar [*Valid*] vai [*Invalid*] (derīgs vai nederīgs)).
- Rezultātu lapas augšējā daļā, "*Jump to*:" (pāriet) līnijas beigās, uzklikšķiniet uz strukturējuma teksta saites (*Outline text*).

Nevizuāla pārbaude

- Vai tur kaut kas ir redzams? Ja nav teksta starp zemāk ir strukturējums šim dokumentam, automatizēti izveidots no virsraksta iezīmēm (<h1> līdz <h6>) ("Below is an outline for this document, automatically generated from the heading tags (<h1>through <h6>) un ja tas neizskatās pēc atbilstoša strukturējuma (If this does not look like a real outline...), tas nozīmē, ka lapā nav virsrakstu, kas būtu iezīmēti lapas kodā.
- Vai strukturējums sākas ar H1 un tam ir jēgpilna (loģiska) hierarhija? Tas nav obligāti, tomēr ļoti ieteicams.

Vizuālā pārbaude

- Salīdziniet dokumenta strukturējumu (Document Outline) ar lapas vizuālo atainojumu.
- Vai viss, kas izskatās pēc virsraksta lapā, ir iekļauts dokumenta strukturējumā?
- Vai dokumenta strukturējumā ir kaut kas tāds, kas patiesībā nav virsraksts?

Virsrakstu iezīmes (Markup) lapā

- Atveriet <u>WAVE</u> tīmekļa piekļūstamības novērtēšanas rīku;
- Ierakstiet tīmekļvietnes adresi teksta laukā pēc Ierakstiet tīmekļvietnes URL, kuru vēlaties novērtēt: (*Enter the URL of the web site you want to evaluate*:);
- Uzklikšķiniet uz *WAVE* šo lapu (*WAWE this page*) pogas. Jūsu tīmekļa lapa parādīsies pārlūkprogrammā ar daudzām mazāk ikonām uz tās;

• Pirms visiem funkcionālajiem virsrakstiem ir jābūt virsraksta ikonai. Tam, kas nav funkcionāls virsraksts, nebūtu jābūt priekšā novietotai virsraksta ikonai.

<u> Pārbaudes veikšana ar PPD:</u>

Virsraksta strukturējums

- Sekojiet instrukcijām zem "Virsrakstu strukturējums" augstāk tekstā un izmantojiet piekļūstamo ziņu lapu: www.w3.org/WAI/demos/bad/after/news. Pievērsiet uzmanību, ka šajā gadījumā ir redzams precīzs hierarhisks strukturējums;
- Pēc tam izmantojiet nepiekļūstamo ziņu lapu: www.w3.org/WAI/demos/bad/before/news. (HTML validatorā, pārbaudes pogā Pārbaudīt (*Check*) var būt rakstīts Atkārtoti validēt (*Revalidate*). Pievērsiet uzmanību, ka šeit ir tikai viens virsraksts.

Virsrakstu iezīmes (markup) lapā

- Sāciet ar vizuālu nepiekļūstamās ziņu lapas aplūkošanu:
 www.w3.org/WAI/demos/bad/before/news. Kas tajā izskatās pēc virsrakstiem?
 (_Citylights News, Heat wave linked to temperatures, Man Gets Nine Months in Violin Case, ...);
- Pēc tam apskatieties, kā tam būtu jāizskatās. Sekojiet vienai no augstāk redzamajām instrukcijām "Virsrakstu iezīmes lapā" ar piekļūstamo ziņu lapu: www.w3.org/WAI/demos/bad/after/home. Pievērsiet uzmanību, ka virsrakstiem blakus ir ikonas;
- Pēc tam paskatieties, kā izskatās, kad virsraksti nav iezīmēti lapas kodā. Izmantojiet nepiekļūstamo ziņu lapu: www.w3.org/WAI/demos/bad/before/home. Pievērsiet uzmanību, ka šeit ir teksts, kas vizuāli izskatās pēc virsraksta, taču tam blakus nav virsraksta ikonas. (Izmantojot WAVE, šeit ir dzeltenas ikonas ar "h?", jo tas pieņem tos par virsrakstiem).

Papildu informācija par virsrakstiem:

- Informācija un attiecības Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 1.3.1 WCAG 2.1 izprašanai(A līmenis);
- Virsraksti un lauku nosaukumi Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 2.4.6 WCAG
 2.1 izprašanai (AA līmenis).

2.4. Kontrasta koeficients - krāsu kontrast (SA speciālists ar IT speciālistu)

Daļa cilvēku nevar lasīt tekstu, ja nav pietiekama kontrasta starp tekstu un fonu, piemēram, ja lapā ir gaiši pelēks teksts uz gaiša fona.

Some people cannot read text if there is not sufficient contrast between the text and background. For others, bright colors (high luminance) are not readable; they need low luminance.

Attēls. Pelēks teksts uz gaiša fona.

Liels kontrasts (piemēram, tumšs teksts uz gaiša fona vai spilgts teksts uz tumša fona) ir nepieciešams cilvēkiem ar redzes traucējumiem, tostarp daudziem vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuriem ar laiku mazinās kontrasta jutīgums.

Some people cannot read text if there is not sufficient contrast between the text and background. For others, bright colors (high luminance) are not readable; they need low luminance. Some people cannot read text if there is not sufficient contrast between the text and background. For others, bright colors (high luminance) are not readable; they need low luminance.

Attēls. Tumšs teksts uz gaiša fona un dzeltens teksts uz melna fona.

Kamēr vieniem ir nepieciešams liels kontrasts starp tekstu un fonu, citiem cilvēkiem, piemēram, ar lasīšanas traucējumiem, tostarp disleksiju, spilgto krāsu (vairāk spožuma) dēļ teksts var kļūt nelasāms. Viņiem ir nepieciešams mazāk spožuma.

Some people cannot read text if there is not sufficient contrast between the	Some people cannot read text if there is not sufficient contrast between the
text and background. For others,	text and background. For others,
readable; they need low luminance.	readable; they need low luminance.

Attēls. Brūns teksts uz tumša fona un tumšs teksts uz vidēji tumši brūna fona.

Tīmekļa pārlūkprogrammām ir jānodrošina iespēja lietotājiem mainīt teksta un fona krāsu, un tīmekļa lapām ir jādarbojas pēc krāsu nomaiņas.

Šo piekļūstamības prasību dažkārt dēvē par pietiekamu "krāsu kontrastu", tomēr tas nav pareizi – tehniski tas ir "spožuma kontrasts". Šajā lapā "kontrasta koeficients" tiek izmantots kā saīsinājums no "spožuma kontrasta koeficients". Šis ir tikai ieskats tēmā par kontrastu. Šajā jomā ir daudz zināšanu, kuras iespējams apgūt papildus.

KAS IR JĀPĀRBAUDA?

Tīmekļa lapās pēc noklusējuma ir jābūt maksimālam kontrastam – normāla izmēra tekstā kontrasta koeficientam jābūt vismaz 4,5:1.

Ir trīs veidi, kā pārbaudīt kontrastu, un katram no tiem ir savas priekšrocības un trūkumi:

Tabula ar kontrasta koeficientiem

- Rīkā ir redzama tabula ar visiem tīmekļa lapā iespējamiem kontrasta koeficientiem. Daži no rīkiem piedāvā papildu iespēju – klikšķinot tabulā, tie parāda, kurā vietā tīmekļa lapā šī krāsu kombinācija atrodas.
- Priekšrocības. Vispusīgums (plaši izmantojams rīks?)
- Trūkumi. Rīks var būt neprecīzs var parādīt krāsu kombinācijas, kuras nav redzamajā lapā.

Pipete (Eye-dropper)

- Rīks krāsu atlasīšanai. Rīks ļauj atlasīt teksta un fona krāsu, pēc tam parāda kontrasta koeficientu;
- Priekšrocības. Precizitāte;
- Trūkumi. Vienlaicīgi var veikt pārbaudi tikai vienai vienībai. Lai to izmantotu, ir jāredz ekrāns un jāizmanto datorpele.

Krāsu izslēgšana

- Rīks parāda lapu pelēkos toņos;
- Priekšrocības. Rīks sniedz tiešu pieredzi;
- Trūkumi. Neprecīza metode, jo nenodrošina kontrasta koeficienta vērtību.

Kontrasta pārbaude

Zemāk atradīsiet instrukciju, kā pārbaudīt kontrastu ar *Internet Explorer WAT*. Saraksts ar citiem kontrastu analīzes rīkiem ir atrodams <u>Saistīto resursu sadaļā</u> lapā "Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 1.4.3."

Kā veikt trīs iepriekš minētās kontrasta pārbaudes?

Tabula ar kontrasta koeficientiem

Rīkjoslā atlasiet: Krāsa (*Colour*) > Juicy Studio spožuma analizators (*Juicy Studio Luminosity Analyser*). Vai uz tastatūras spiediet Ctrl/cmd+Alt+5, tad ar lejupvērsto bultiņu uz *Juicy Studio Luminosity Analyser*.

🗙 🚦 🔹 🖾 Check 🕶 🗖 Resize 🕶 🍓 CSS 🕶 👘 Images 💌	🔠 Colour 🕶 🔚 Structure 🕶 🛛 📰 Tables 🕶 🛛 🎲 Frames 🕶 🕼 Doc Info. 🕶
🔄 👻 🔂 👻 🚍 🖶 👻 Page 🕶 Safety 🕶 Tools 👻 🚷 🕶 🍰	Greyscale
	Juicy Studio luminosity analyser [new window]

Atvērsies jauns logs Krāsu kontrasta analizators (_Colour Contrast Analyser_) ar rezultātu tabulu. Pēdējā slejā atradīsiet Spožuma kontrasta koeficientu (_Luminosity Contrast Ratio_).

Pipete (Eye-dropper) krāsu atlasīšanai

- Rīkjoslā atlasiet: Krāsa (*Colour*) > Kontrasta analizators [lietojumprogramma] (*Contrast Analyser*). Vai nospiediet uz tastatūras: Ctrl+Alt+5, un pēc tam ar lejupvērsto bultiņu uz Kontrasta analizators (*Application*). Atvērsies lietojumprogrammas logs Krāsu kontrasta analizators;
- Izmantojot pirmo pipetes ikonu priekšplāna krāsu izvēlē, izvēlieties priekšplāna krāsu (parasti no teksta), kuru vēlaties analizēt;
- Izmantojot otro pipetes ikonu no fona krāsu sadaļas, izvēlieties atbilstošu fona krāsu;
- Krāsu kontrasta analizatora loga apakšā tiks parādīts rezultāts spožuma kontrasta koeficients (piemēram, 7.5:1), Ir izdevies (*Pass*) vai Nav izdevies (*Fail*) un vizuāls krāsu piemērs.

Krāsu izslēgšana

Rīkjoslā atlasiet Krāsa (*Colour*) > Pelēko toņu skala (*Grey Scale*). Vai uz tastatūras nospiediet: Ctrl+Alt+5, pēc tam ar lejupvērsto bultiņu uz Pelēko toņu skala;

• Pārbaudiet, vai pēc krāsu konvertēšanas uz pelēko toņu skalu visa informācija arvien atrodama un labi redzama.

Kontrasta pārbaude ar citām pārlūkprogrammām

Nav vienkārša veida, kā pārbaudīt kontrastu ar **WebDev** rīkjoslu. Ir iespēja izmantot **Juicy Studio** piekļūstamības rīka *Juicy Studio Accessibility Toolbar* pievienojumprogrammu, kas nodrošina tādu pašu informāciju kā *Internet Explorer WAT* un strādā ar *Firefox*.

Kontrasta pārbaude ar PPD

- Atveriet nepiekļūstamo lapu: www.w3.org/WAI/demos/bad/before/tickets
- Izmantojiet vienu no iepriekš minētajiem pārbaužu veidiem. Pievērsiet uzmanību:
- Dažās rindās teksts ir tumši pelēks uz gaiši pelēka ar kontrasta koeficientu 3,76:1.

<u>Papildu informācija par kontrastu attiecībām</u>

Kontrasts (minimums). Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 1.4.3 WCAG 2.1 (AA līmenis).

2.5. Teksta izmēra maiņa (SA speciālists ar IT speciālistu)

Daļa tīmekļa lietotāju palielina teksta izmēru, lai varētu to izlasīt. Citi lietotāji maina arī tādus teksta attēlojuma aspektus kā fontu, atstarpes starp rindiņām utt.

Vairums pārlūkprogrammu ļauj lietotājiem mainīt teksta lielumu šādos veidos:

- ar teksta lieluma iestatījumu palīdzību (parasti, izmantojot Opcijas vai Preferences);
- ar teksta tālummaiņu (*text-only zoom*);
- ar lapas tālummaiņu (page zoom), kas pietuvina arī attēlus, pogas u. c.

Ja lapa nav pareizi izstrādāta, mainot teksta izmērus, tā var kļūt nelietojama, it īpaši, ja tiek veikta teksta tālummaiņa vai teksta iestatījumu izmaiņas. Var pārklāties teksta slejas un sekcijas, pazust rindiņu atstarpes, rindiņas var kļūt pārāk garas vai var pazust teksts.

Attēls. Divi ekrāna tvērumi, kas parāda, kā, palielinot teksta lielumu, virsraksts pārklājas ar galveno tekstu, galvenais teksts pārklājas ar sānjoslas tekstu un apakšpusē tiek nogriezts sānjoslas teksts.

Palielinot teksta izmēru, dažreiz kāda teikuma daļa var kļūt neredzama. Lai izlasītu visu teikumu, lietotājiem ir horizontāli jāritina (kā parādīts trešajā piemērā). Vairums cilvēku nevar veiksmīgi lasīt tekstu, kuru ir atsevišķu veselības traucējumu gadījumā tas ir pilnīgi neiespējami.

Attēls. Pirmais attēls parāda normāla izmēra tekstu. Otrajā attēlā ir lielāks teksts, kas iekļaujas platumā. Trešajā attēlā, daži no garākajiem tekstiem vairs nav redzami bez horizontālās ritināšanas.

- Pārliecinieties, vai viss lapas teksts kļūst lielāks. Bieži teksts ir nevis teksta, bet gan attēla formātā. Palielinot teksta izmēru, teksts attēlā nepalielinās.
- Vai teksts nepazūd, vai netiek nogriezta kāda tā daļa?
- Vai, mainot izmēru, teksts, attēli un cits saturs nepārklājas?
- Vai visas pogas, formu lauki un citas vadīklas ir redzamas un izmantojamas?
- Vai lietotājs var izlasīt teikumus un teksta blokus, neizmantojot horizontālo ritināšanu? Atbilstoši labajai praksei, palielinot teksta lielumu, ir redzams viss teikums. Ir pieļaujams ritināt horizontāli, ja ir nepieciešams nokļūt citās lapas daļās. (Valodās, kuras tiek lasītas no augšas uz leju, nomainiet "horizontālo ritināšanu" uz "vertikālo ritināšanu").

Palieliniet teksta izmēru.

<u>Teksta izmēra maiņas pārbaude</u>

Zemāk redzamās instrukcijas paredzētas tikai paša teksta palielināšanai. Jūs varat mainīt arī teksta uzstādījumus, piemēram, ar Rīki (*Tools*)> Opcijas vai *Preferences*. Lai saglabātu vienkāršību, instrukcijas uzstādījumu maiņai šeit nav iekļautas. Tāpat nav iekļautas instrukcijas lapu tālummaiņai, jo tas parasti neatklāj iepriekš minētās piekļūstamības problēmas.

Ja lietojat *Chrome*, lai iegūtu tikai teksta tālummaiņu, ir nepieciešams paplašinājums. *Firefox, Safari* un *Internet Explorer (IE)* instrukcijas ir aprakstītas zemāk.

Teksta tālummaiņas pārbaude Firefox pārlūkā

- Iestatiet "tikai teksta" tālummaiņu.
- Izvēlnes joslā (menubar) atlasiet Skats (View) >Tālummaiņa (Zoom) > Tikai teksta tālummaiņa (Zoom Text Only). Vai spiediet uz tastatūras: Alt + V, Z, T.
- Palieliniet tālummaiņu līdz 200%

- Lai palielinātu tālummaiņu ar tastatūru:
 - Windows operētājsistēmā spiediet Ctrl + [+] (turiet nospiestu kontroles taustiņu un vienlaikus nospiediet + taustiņu);
 - Mac operētājsistēmā spiediet komanda + [+] (vienlaikus turiet nospiestu komandtaustiņu un taustiņu +);
 - Parasti, nospiežot taustiņu 4-6 reizes, tiek iegūts 200% palielinājums;
- Lai pārbaudītu vai iestatītu tālummaiņas procentus izvēlnē:
 - noklikšķiniet uz izvēlnes pogas;
 - izvēlnē noklikšķiniet uz pogas +, lai palielinātu. Skaitlis pirms pogas + ir pašreizējās tālummaiņas procentuālā vērtība;
- Lai apstiprinātu, ka jums ir iestatīta tikai teksta tālummaiņa, pārliecinieties, ka lielāks kļūst tikai teksts, nevis attēli.

Teksta tālummaiņas pārbaude Safari pārlūkā

Palieliniet tālummaiņu līdz 200%. No izvēlnes joslas izvēlieties Skatīt izvēlni (*View Menu*), turiet nospiestu opciju taustiņu un atlasiet Palielināt tekstu (*Make Text Bigger*).

Vai Mac operētājsistēmā uz tastatūras spiediet: opcija (*Option*) + komanda (command) + [+] (vienlaikus turiet nospiestu opcijas taustiņu, komandtaustiņu un + taustiņu). Parasti, nospiežot taustiņu 4–6 reizes, tiek iegūts 200% palielinājums. Pārliecinieties, ka lielāks kļūst tikai teksts, nevis attēli.

Teksta tālummaiņas pārbaude Internet Explorer pārlūkā

Izvēlnes joslā atlasiet Skats (*View*) > Teksta lielums (*Text Size*) > Vislielākais (*Largest*). Vai spiediet uz tastatūras: Alt + V, X, G.

Ja jūs neredzat izvēlnes joslu, to var parādīt sekojošos veidos:

- Meklēšanas lodziņā ierakstiet Internet Explorer un pēc tam rezultātu sarakstā noklikšķiniet uz Internet Explorer. Lai izvēlnes josla būtu redzama tikai uz laiku, nospiediet taustiņu Alt.
- Lai izvēlnes josla tiktu rādīta pastāvīgi: noklikšķiniet uz pogas Rīki (Tools), atlasiet Rīkjosla (Toolbar) un pēc tam noklikšķiniet Izvēlnes josla (Menu Bar).

 Pārlūkprogrammas augšdaļā, tukšajā vietā, kur parasti atrodas izvēlnes josla, noklikšķiniet ar peles labo pogu, un tur parādīsies uznirstošā izvēlne. Atlasiet Izvēlnes josla (Menu bar).

<u>Papildu informācija par teksta izmēra maiņu</u>

- <u>Mainīt teksta izmērus</u>. Skaidrojums par sekmīguma kritēriju Nr. 1.4.4 WCAG 2.1 (AA līmenis);
- <u>Teksta attēli</u>. Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 1.4.5 WCAG 2.1 (AA līmenis).

2.6. Tastatūras piekļuve un vizuālais fokuss (SA speciālists ar IT speciālistu)

Liela daļa cilvēku nevar izmantot datorpeli un var paļauties tikai uz tastatūru, lai mijiedarbotos ar tīmekļvietni. Neredzīgi cilvēki un redzīgi cilvēki ar kustību traucējumiem paļaujas uz tastatūru vai palīgtehnoloģijām un stratēģijām, kas balstās uz tastatūras komandām, piemēram, balss ievadi.

Piekļūstamas tīmekļvietnes dod iespēju cilvēkiem piekļūt visam saturam un funkcionalitātei – saitēm, formām, mediju vadīklām – izmantojot tastatūru.

Tastatūras fokusam ir jābūt redzamam, un tam ir jāpārvietojas loģiskā secībai cauri lapas elementiem. Redzamais tastatūras fokuss var būt kā rāmis vai izgaismojums (kā parādīts zemāk), kas pārvietojas pa lapu, kad tiek nospiests tabulēšanas taustiņš (Tab).

To learn more, see: Accessibility Principles Introduction to Accessibility Other WAI resources 	
Attēls: Punktota līnija uz vidējās saites.	
To receive our free newsle	al) etter fill in the following details:
Email Address:	Retype Email:

KAS IR JĀPĀRBAUDA?

Pārbaudiet, vai ar tabulēšanas taustiņu var nokļūt pie visiem elementiem, tostarp, saitēm, formu laukiem, pogām, multimediju atskaņotāju vadīklām. (Bieži sastopama problēma ir tā, ka nevar pārvietoties ar austiņu Tab uz multimediju atskaņotāja vadīklām);

Attēls: Lauks Vārds (_Name_) iezīmēts sarkanā krāsā.

- Pārliecinieties, ka ar tabulēšanas taustiņu varat pārvietoties prom no elementiem, kuros esat nokļuvuši. (Bieži sastopama problēma – tastatūras fokuss tiek notverts multimediju atskaņotāja vadīklās un nav iespējams no tām izkļūt. To sauc par "tastatūras slazdu");
- Pārbaudiet, vai tabulēšanas secība atbilst loģiskajai lasīšanas secībai (no augšas uz leju un no kreisās uz labo pusi);
- Pārbaudiet, vai fokuss ir skaidri redzams, kad ar Tab taustiņu pārvietojaties caur lapas elementiem, un vai varat noteikt, kurš elements ir fokusā. Piemēram, vai saitēm apkārt ir pelēka kontūra, vai tās ir iezīmētas;
- Vai lapā visu var izdarīt, izmantojot tikai tastatūru? Tas ir, vai bez datorpeles varat aktivizēt darbību, izvēles, vizuālās izmaiņas un citu <u>funkcionalitāti</u>. (Izplatīta problēma ir tā, ka daļa funkcionalitātes ir pieejama tikai, izmantojot peles rādītāju, un nav pieejama ar tastatūras fokusu);
- Pārbaudiet, vai pēc tam, kad ar Tab taustiņu esat nonākuši nolaižamajā sarakstā, jūs varat ar bulttaustiņu pārvietoties pa visiem saraksta elementiem, neizraisot darbību. Nolaižamajos lauciņos, kas tiek izmantoti navigācijai, bieži var novērot, ka, līdzko tiek nospiesta bultiņa uz leju, tiek iezīmēts pirmais vienums sarakstā un atveras jauna lapa. Rezultātā citas vienības iezīmēt nav iespējams;
- Ja lapā attēli ir kā saites, to vizuālajam fokusam ir jābūt skaidram un to jāspēj aktivizēt, izmantojot tastatūru (parasti nospiežot taustiņu Ievadīt (*Enter*).

- Mac pārlūkprogrammā iespējojiet tastatūras navigāciju visām vadīklām.
 - Jaunākās pārlūkprogrammās: Atlasīt sistēmas preferences (Select System Preferences) > Tastatūra (Keyboard)> Saīsnes (Shortcut). Atlasiet radiopogu Visas vadīklas (All controls);
 - Vecākās pārlūkprogrammās: Atlasīt sistēmas preferences (Select System Preferences) > Tastatūra (Keyboard)> Tastatūras saīsnes (Keyboard Shortcut).
 Sadaļā Pilnīga tastatūras piekļuve (Full Keyboard Access *section*) noklikšķiniet Visas vadīklas (*All Controls*);
- Ieklikšķiniet adreses joslā, pēc tam nolieciet datorpeli malā un neizmantojiet to.

- Nospiediet taustiņu Tab, lai pārvietotos pa lapas elementiem. Lai pārvietotos pretēji, nospiediet vienlaicīgi taustiņus Shift un Tab.
- Lai pārvietotos pa tādiem elementiem kā nolaižamie saraksti un izvēļņu joslas, nospiediet bulttaustiņus;
- Lai nolaižamajā sarakstā atlasītu noteiktu vienumu:
 - ar Tab taustiņu pārvietojieties uz sarakstlodziņu;
 - o izmantojiet bulttaustiņu, lai pārvietotu fokusu uz vajadzīgo vienumu;
 - kad vienums ir fokusā, nospiediet taustiņu Ievadīt (Enter) vai Atstarpe (Space), lai atlasītu vienumu.

Vizuālā fokusa darbība PPD

Atveriet piekļūstamā parauga aptaujas lapu: www.w3.org/WAI/demos/bad/after/survey

Spiediet Tab taustiņu, lai pārvietotos pa lapu. Pievērsiet uzmanību:

- vairumam elementu parādās sarkans fons, kad uz tiem ir fokuss;
- pārējām aptaujas lapām ir punktēts rāmis un bultiņas;
- radiopogām ir punktēts rāmis.

2.7. Formas, lauku nosaukumi un kļūdas paziņojumi (SA speciālists ar IT speciālistu)

Piezīme. Šī sadaļa ir sarežģītāka nekā pārējās. Ja tā ir pārāk sarežģīta, apsveriet iespēju to pagaidām izlaist un veikt atlikušās pārbaudes.

Formu piekļūstamībai ir svarīgi lauku nosaukumi, iespēja aizpildīt tās tikai ar tastatūras palīdzību, skaidras un saprotamas instrukcijas un efektīva kļūdu novēršana.

Formas laukiem un citām formas vadīklām (*Control*) parasti ir redzams lauka nosaukums. Piemēram, "E-pasta adrese:", ar kuru tiek iezīmēts (label) lauks teksta ievadīšanai.

Attēls: E-pasta ievades lauks.

Ja lauku nosaukumi ir pareizi **iezīmēti** lapas kodā, cilvēki var ar tiem mijiedarboties, izmantojot tikai tastatūru, balss ievadi un ekrāna lasītājus. Arī pats lauka nosaukums kļūst tāds, uz kura var klikšķināt, palielinot mijiedarbības laukumu un atvieglojot mazo radiopogu vai izvēles rūtiņu atlasīšanu.

KAS IR JĀPĀRBAUDA?

Piekļuve tikai no tastatūras. Lauku nosaukumi.

Atrodiet lapā visas formas. Formā var būt viens teksta ievades lauks, piemēram, Meklēt (*Search*), vai arī tā var būt sarežģītāka forma ar teksta laukiem, radiopogām, izvēles rūtiņām, nolaižamajiem sarakstiem un pogām.

Piekļuve tikai no tastatūras

Izmantojot iepriekš atrodamo tastatūras piekļuves pārbaudi, pārliecinieties, ka visas formas vadīklas var lietot ar tastatūru vien. Tostarp, vai varat tikt pie visiem vienumiem nolaižamajos sarakstos.

Lauku nosaukumi

- Pārbaudiet, vai katrai formas vadīklai ir ar to saistīts nosaukums (Label), izmantojot label, for un id, kā tas ir redzams zemāk sniegtajā piemērā. Tā ir labā prakse vairumā gadījumu, taču tā nav obligāta prasība, jo formas lauku nosaukumi var būt sasaistīti arī citā veidā.
- Pārbaudiet, vai nosaukumi ir novietoti pareizi. Valodās, kurās tiek lasīts no kreisās uz labo pusi, nosaukumiem jābūt:
 - pa kreisi no teksta ievadlaukiem un nolaižamajiem sarakstiem;

E-mail address:

Attēls: E-pasta ievades lauks.

• Pa labi no radiopogām un izvēles rūtiņām.

Attēls: Radio pogu attēlojums.

Obligātie lauki un citi norādījumi

- Pārbaudiet, vai ir skaidri norādīti visi obligātie lauki;
 - Pārbaudiet, lai norāde uz obligātu lauku neizpaužas tikai kā atšķirīga krāsa vien.
 Piemēram, ja par obligātu lauku liecina vien sarkanā krāsa nosaukumā, to nespēs ieraudzīt cilvēki, kas neredz krāsu atšķirības;
 - Pārbaudiet, vai indikators (piemēram, zvaigznīte (*)) ir iekļauts lauka nosaukumā (Label), kas iezīmēts lapas kodā (teksta ievades lauku un nolaižamo sarakstu gadījumā), vai arī apzīmējumā (Legend) (radio pogām un izvēles rūtiņām), kā tas ir parādīts lauka nosaukumu pārbaudē zemāk;

- Pārbaudiet, vai visi norādījumi formas aizpildīšanai ir pieejami pirms dati tiek ievadīti.
 Piemēram:
 - o parasti vispārējās instrukcijas ir formas vai atbilstošās sadaļas augšpusē;
 - nosaukumā ir jābūt norādītam nepieciešamajam informācijas ievadīšanas formātam, piemēram, datumam (datums.mēnesis.gads formātā 00.00.0000), kā tas parādīts "Formu nosaukumu pārbaude".

<u>Kļūdu novēršana</u>

Dažām vienkāršām formām, piemēram, vienam meklēšanas laukam, var nebūt kļūdu. Ja uzskatāt, ka lapā, kuru pārbaudāt, var būt kļūdu paziņojumi, mēģiniet atstāt nepieciešamos laukus tukšus vai ievadīt nepareizi formatētu informāciju (piemēram, tālruņa numuru vai epasta adresi), pēc tam mēģiniet formu iesniegt.

Ja parādās, ka ir notikusi kļūda, veiciet šādus soļus:

- Pārbaudiet, vai ir sniegti skaidri un konkrēti norādījumi, lai palīdzētu lietotājiem izprast un novērst kļūdu. Ja kļūda ir saistīta ar ievades formātu, piemēram, datumu, laiku vai adresi, pārbaudiet, vai ir precīzi izskaidrots pareizais formāts;
- Pārbaudiet, vai kļūdas ir viegli atrodamas. Labākais risinājums parasti ir kļūdu ziņojumus parādīt pirms, nevis pēc formas;
- Pārbaudiet, vai lauki, kuros nebija kļūdu, arvien ir aizpildīti ar jūsu ievadītajiem datiem. (Tas atbilst labajai praksei, tomēr tā nav obligāta prasība.) Cilvēkiem nevajadzētu atkārtoti ievadīt visu informāciju formā, izņemot dažus sensitīvus datus, piemēram, kredītkaršu numurus.

Formu nosaukumu pārbaude

Piezīme. Šie norādījumi palīdz pārbaudīt, vai lauka nosaukumi ir iezīmēti lapas kodā ar *label*, for un *id*. Tā nepārbauda, ja formas lauki un to nosaukumi ir sasaistīti citādi, piemēram, ar ARIA risinājumu. Tāpēc, pat ja forma neiztur šīs pārbaudes, tā joprojām var atbilst WCAG 2.0.

2.8. Saturs, kas kustas, zibsnī vai mirgo (SA speciālists ar IT speciālistu)

Saturā, kas kustas, zibsnī vai mirgo, ietilpst karuseļi (karuseļa piemērs), reklāmas, videoklipi, vērtības, kas atjaunojas automātiski (*Auto-updating stock tickers*), ritināmas ziņu plūsmas (*Scrolling news feeds*) u. c. lietotājiem ir jābūt iespējai kontrolēt kustīgo saturu, īpaši cilvēkiem ar uzmanības deficīta vai vizuālās apstrādes traucējumiem.

Iespējamās piekļūstamības problēmas saistībā ar kustīgu, zibsnījošu un mirgojošu saturu:

- Kustīgas informācijas izpratne. Daļa cilvēku lasa un apstrādā informāciju lēnāk nekā citi. Saturs var pazust, pirms cilvēks pagūst to izlasīt. Dažiem cilvēkiem ir grūti izsekot kustīgiem objektiem;
- Kustīgs saturs novērš uzmanību. Cilvēkiem var būt grūtības fokusēties un lasīt saturu, kamēr citā lapas daļā notiek kustība, kas piesaista uzmanību.

Cilvēkiem, kuriem ir fotosensitīva epilepsija, zibsnījošs vai mirgojošs saturs var izraisīt krampjus, it īpaši, ja saturs:

- zibsnī vairāk nekā 3 reizes sekundē;
- aizņem lielu ekrāna daļu;
- ir ļoti spilgts.

KAS IR JĀPĀRBAUDA?

- Pārbaudiet, vai lapā ir informācija, kas kustas, mirgo vai ritinās (*Scrolling*), sākas automātiski un ilgst vairāk nekā piecas sekundes. Ja tāda informācija ir, pārbaudiet, vai lietotājs var to apturēt, apstādināt vai paslēpt;
- Pārbaudiet, vai lapā ir informācija, kas automātiski atjaunojas (piemēram, akciju cena). Ja šāda informācija ir, pārbaudiet, vai lietotājs var to apturēt, apstādināt vai paslēpt, vai lietotājs var kontrolēt informācijas atjaunošanās biežumu;
- Pārbaudiet, vai saturs nezibsnī vai nemirgo vairāk nekā trīs reizes sekundē. Ja tas tā notiek, ir nepieciešama papildu novērtēšana, kuru atradīsiet lapā "Trīs zibšņi sekundē vai mazāk nekā robežvērtība".

Papildu informācija par saturu, kas kustas, zibsnī vai mirgo

- Apturēšana, apstādināšana, paslēpšana. Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 2.2.2
 WCAG 2.1 (A līmenis);
- Karuseļa animācijas. WAI Web piekļūstamības pamācība;
- **Trīs zibšņi sekundē vai mazāk nekā sliekšņa vērtība**. Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 2.3.1 WCAG 2.1 (A līmenis).

Vizuāla pārbaude.

2.9. Multimediju (video, audio) alternatīvas (pārbauda SA speciālists)

Nedzirdīgiem un vājdzirdīgiem cilvēkiem nav piekļūstama informācija aplādē (*Podcasts*) vai citos audio failos, ja vien netiek piedāvāti alternatīvi formāti, kā titri un teksta noraksti (*Transcripts*). Savukārt video vizuālā informācija nav piekļūstama cilvēkiem ar vāju redzi vai neredzīgiem, ja vien netiek piedāvāts alternatīvs formās, kā audio vai teksts. (Tekstu var izlasīt ar ekrāna lasītāja vai Braila displeja palīdzību, bet cilvēki ar vāju redzi to var palielināt vai mainīt tam formatējumu).

Atcerieties, ka šī sākotnējā pārbaude nav visaptveroša vai galīga.

Tastatūras piekļuve.

Sekojiet augstāk sadaļā "Tastatūras piekļuve" minētajiem soļiem, lai pārliecinātos, ka multimediju atskaņotāja vadīklas (*Media player controls*) ir iezīmētas (*Labeled*) un piekļūstamas ar tastatūru.

Automātiskās atskaņošanas kontrole

Vislabāk, ja, atverot tīmekļa lapu, audio (tostarp fona troksnis un video ar skaņu) netiktu atskaņots automātiski. Ja tas tiek atskaņots automātiski, tam ir:

- jāapstājas pēc 3 sekundēm;
- jābūt vadīklai, lai apturētu vai aizvērtu audio;
- jābūt vadīklai, lai samazinātu skaļumu.

Titri (Captions, citur arī Subtitles)

Lielākajai daļai globālā tīmekļa video, kas nodrošina titrus, ir arī "slēptie titri" (*Closed captions*), kurus var ieslēgt un izslēgt. "Atvērtie" titri ir redzami vienmēr. Piemēram, *YouTube* titrus var ieslēgt, izmantojot pogu CC (nav zināma tastatūras piekļuve). Ja nav pogas CC, šim

video nav titru. Automātiski pievienotie titri nav piemēroti piekļūstamības nodrošināšanai, jo tie nav pietiekami precīzi.

Piemēram, ja *YouTube* sarakstā ir redzami tikai automātiskie titri, tad šie titri nav pietiekami un video nav piekļūstams. Titri ir jāatzīmē noteiktā valodā.

Attēls: titru uzskaitījums, franču (automātiskie titri), norvēģu.

Ja video ir pievienoti titri, jūs varat pārbaudīt:

- vai titri parādās sinhroni runātajam saturam;
- vai tiek identificēti cilvēki tad, kad viņi runā;
- vai video ir iekļautas svarīgas skaņas, neskaitot dialogus (piemēram, soļi, durvju aizvēršanu, stikla plīšanas troksnis).

Noraksts (Transcript)

Labākā prakse ir nodrošināt gan titrus, gan norakstus, lai gan ne vienmēr tie ir nepieciešami. Norakstu nodrošināšanai ir daudz <u>priekšrocību</u> gan cilvēkiem ar invaliditāti, gan tīmekļvietņu īpašniekiem.

Norakstiem jābūt viegli atrodamiem audio vai video tuvumā un arī pie saitēm uz audio vai video.

Pārbaudiet, vai norakstos ir iekļauta visa audio informācija, ieskaitot dialogus starp runātājiem un visas citas svarīgās skaņas, piemēram, soļi, durvju aizvēršana, stikla plīšanas troksnis utt.

Video norakstam ir jānodrošina visa audio un vizuālā informācija, lai cilvēks, lasot šo tekstu, varētu saņemt visu video saturu.

Audio apraksts (Audio description)

Audio apraksts (dažreiz dēvēts par aprakstīto video, video aprakstu vai vizuālo interpretāciju) ir svarīgās vizuālās informācijas apraksts, lai tas kļūtu piekļūstams neredzīgiem cilvēkiem. Piemēram, daži videoklipi sākas ar virsraksta tekstu, tajos ir rakstīti runātāju vārdi vai ilustrācijas. Šī vizuālā informācija ir jāsniedz arī cilvēkiem, kas nevar redzēt video.

To var nodrošināt divos veidos.

- Audio apraksts. Audio celiņā iekļauts kāds, kurš apraksta svarīgo vizuālo informāciju. Audio apraksts var tikt iekļauts galvenajā video vai var tikt nodrošināts atsevišķā video;
- Teksta noraksts. Tas ietver jēgpilnas vizuālas informācijas aprakstu (tas ir kaut kas līdzīgs scenārijam).

<u>Papildu informācija par multimediju alternatīvām</u>

- <u>Biežāk uzdotie jautājumi par W3C multimediju pieejamību;</u>
- Paraksti. Skaidrojums par sekmīguma kritēriju Nr. 1.2.2 WCAG. 2.1 (A līmenis);
- <u>Audio apraksts vai mediju alternatīva</u>. Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 1.2.3 WCAG 2.1 (A līmenis);
- <u>Audio kontrole</u>. Skaidrojums par sekmīguma kritēriju 1.4.2 WCAG 2.1 (A līmenis).

2.10. Pamatstruktūras pārbaude

Kamēr pārējās pārbaudes šajā lapā koncentrējas uz īpašiem sekmīguma kritērijiem WCAG 2.0, šī pārbaude ir daudz plašāka. Tā palīdz saprast, cik atšķirīgi daļa cilvēku redz tīmekļa lapas. Lai pārbaudītu pamatstruktūru, jums ir jāaplūko tīmekļa lapa bez attēliem, stila un izkārtojuma.

Tīmekļa lapas bieži tiek veidotas ar vairākām slejām, sadaļām, krāsām un citiem vizuāliem aspektiem, kas palīdz organizēt informāciju cilvēkiem, kuri redz lapu tādu, kāda tā tiek rādīta ekrānā pēc noklusējuma. Taču visi cilvēki neredz lapas vienādi. Neredzīgi cilvēki klausās, ko lasa ekrāna lasītāji, vai lasa lapas ar Braila displeju palīdzību. Daļa cilvēku ar vāju redzi, lai varētu izlasīt informāciju, maina lapas parādīšanās veidu ekrānā, piemēram, pārveido no vairākām slejām uz vienu, maina teksta lielumu utt.

Būtiski, kā lapa strādā, kad tā tiek "linearizēta" vienā slejā un tiek mainīts tās attēlojums (skatīt zemāk redzamajos attēlos).

<u>Attēlos parādīta linearizēta un mainīta lapu attēlošana ekrānā</u>

Attēlā A redzams noklusējuma attēlošanas veids ekrānā: trīs slejas ar navigāciju kreisajā pusē.

Attēlā B redzama lapa, kas ir linearizēta vienā slejā, ar augšpusē izvietotu navigāciju.

Main text is here. This is the main text. Here y	ou find
Sidebar Sidebar text is here.	
Sidebar text is here.	

Attēls B

Attēlā C ir linearizēta lapa ar navigāciju apakšā. Sadaļu kārtība (piemēram, apakšējā vai apakšējā daļā izvietota navigācija) ir atkarīga no lapas izstrādes, jo parasti lietotājam nav iespējas kontrolēt secību.

Sidebar Sidebar text is here.
Main Text Main text is here. This is the main text. Here you find main text.
Footer
Page 1 Page 2 Page 3 Page 4

Attēls C

Attēlā D redzama linearizēta lapa ar izslēgtiem stiliem. Kad jūs sekosiet <u>pamatstruktūras</u> <u>pārbaudes soļiem</u> (skatīt zemāk), jūsu lapa izskatīsies aptuveni šādi.

- Page 1
- Page 2
- Page 3
- Page 4

Main Text

Main text is here. This is the main text. Here you find main text.

Sidebar

Sidebar text is here.

Footer

Attēls D

Attēlā E redzama lapa, kurā izmaiņas varētu būt veicis vājredzīgs cilvēks, lai tā kļūtu vieglāk lasāma, piemēram, galvenais teksts ir pārveidots ļoti liels, kājenes teksts – ļoti mazs, bet virsraksti tiek rādīti atšķirīgās krāsās.

Attēls E

Lai arī ir noderīgi, ka tīmekļa lapu pārbauda pieredzējis ekrāna lasītāja lietotājs, ikviens var gūt sākotnēju priekšstatu, ar kādiem šķēršļiem potenciāli var saskarties ekrāna lasītāju lietotāji un citi cilvēki, kuri maina lapas attēlošanas veidu.

Sekojot zemāk uzskaitītajiem soļiem, jūs uzzināsiet, kā atspējot attēlus un ierastos lapas parādīšanas stilus un kā linearizēt lapu, lai pārbaudītu lapas struktūru.

Piezīmes

- Kad datu tabulas tiek linearizētas, tām zūd nozīme. Par to nav jāraizējas, jo ekrāna lasītājiem ir funkcionalitāte, kas dod iespēju izmantot datu tabulas (ja tās ir pareizi iezīmētas lapu kodā).
- PPD piedāvā skaidru piemēru, kā pamatstruktūras pārbaude atklāj šķēršļus piekļūstamībai. (Tas ir arī aizraujoši, un mēs aicinām to noteikti izmēģināt. Sekojiet zemāk redzamajām <u>PPD instrukcijām</u>.)

KAS IR JĀPĀRBAUDA?

- Pārbaudiet, vai informācija ir saprotama, ja to lasa redzamajā secībā. Piemēram, vai virsraksti ir tieši virs informācijas, uz kuru tie attiecas. (Linearizētām <u>datu tabulām</u> nav nepieciešama jēga).
- Pārbaudiet, vai tekstuālās alternatīvas piedāvā atbilstošu informāciju attēliem, kuri nav redzami (skatīt sadaļu par <u>attēlu tekstuālajām alternatīvām</u>).
- Pārbaudiet, vai informācijas blokiem ir skaidri virsraksti (skatīt šajā lapā sadaļu "<u>Virsraksti</u>"). Ja navigācijai, galvenajam saturam un citām sadaļām ir atbilstoši virsraksti, cilvēkiem ir vieglāk atrast informāciju.

Izveidojiet lapas pamatstruktūras skatu, sekojot zemāk redzamām instrukcijām "<u>Pamatstruktūras pārbaude</u>". Tas ir nepieciešams, lai:

- izslēgtu attēlu rādīšanu un parādītu tekstuālās alternatīvas;
- izslēgtu stilu sarakstus (CSS), kas nosaka lapas izkārtojumu, krāsas un citu noformējumu;
- linearizētu lapas vai tabulas (atkarībā no rīkjoslas).

Pamatstruktūras pārbaude

Pamatstruktūras pārbaude ar Internet Explorer WAT

- Atveriet jaunu lapu, kuru vēlaties pārbaudīt;
- Rīkjoslā atlasiet izvēli Attēli (Images), tad Noņemt attēlus (Remove Images);
- Vai uz tastatūras nospiediet Ctrl+Alt+4 un ar lejupvērsto bultu uz Noņemt attēlus;
- Rīkjoslā atlasiet CSS un Atspējot CSS (Disable CSS);
- Vai uz tastatūras spiediet Ctrl+Alt+3 un ar lejupvērsto bultiņu uz Atspējot CSS;
- Rīkjoslā atlasiet Tabula, un pēc tam Linearizēt.

Pamatstruktūras pārbaude ar WebDev rīkjoslu

- Atveriet lapu, kuru vēlaties pārbaudīt;
- Rīkjoslā atlasiet Attēli (Images), Atspējot attēlus (Disable Images) un Atspējot visus attēlus (Disable All Images);
- Vai nospiediet uz tastatūras Alt + T, W (uz Tīmekļa izstrādātāja paplašinājums (Web Developer Extension)), I, D, D;
- Rīkjoslā atlasiet CSS, pēc tam Atspējot stilus (Disable Styles) un pēc tam Atspējot visus stilus (Disable All Styles);
- Vai arī spiediet uz tastatūras Alt + T, W (uz Tīmekļa izstrādātāja paplašinājums), S, D,
 D;
- Rīkjoslā atlasiet Dažādi (Miscellaneous) un pēc tam Linearizēt lapu (Linearize Page);
- Vai arī spiediet uz tastatūras Alt + T, W (uz Tīmekļa izstrādātāja paplašinājums), M, I.

Pamatstruktūru pārbaude, izmantojot jebkuru no pārlūkprogrammām

Lielākā daļa pārlūkprogrammu piedāvā iespēju izslēgt attēlus un izvēlnēs atspējot CSS.

Piemēram:

- Opera;
 - Skatīt (View) > Attēli (Images)> Rādīt attēlus (Show Images);
 - \circ Vai Alt + V, I, S;
 - Skats (View) > Stils (Style) > Lietotāja režīms (User Mode) vai Alt + V, S, U;
- Safari;

- o Ja izvēlņu joslā nav redzama izvēlne Izstrāde (Develop), ieslēdziet to:
 - sadaļā Preferences noklikšķiniet uz Papildu (Advanced);
 - atzīmējiet izvēles rūtiņu Rādīt Izstrādes izvēlni izvēļņu joslā (Show Develop menu in menu bar);
- Izstrāde (Develop) > Atspējot attēlus (Disable Images);

Vai Ctrl + F2, D, lejupvērstā bultiņa uz Atspējot attēlus.

• Izstrāde (Develop)> Atspējot stilus (Disable Styles.)

Vai Ctrl + F2, D, lejupvērstā bultiņa uz Atspējot stilus.

Pamatstruktūras pārbaude ar PPD (pirms un pēc demonstrācijas)

- Vispirms izmantojiet piekļūstamo tīmekļa lapu <u>www.w3.org/WAI/demos/bad/after/home</u>, un ar vienu no iepriekš minētajām iespējām izslēdziet attēlus, atspējojiet CSS un linearizējiet šo lapu. Ievērojiet, ka sadaļā "Welcome to CityLights" ir 3 virsraksti, un zem katra no tiem ir kopsavilkuma teksts.
- Pēc tam izmantojiet nepiekļūstamo tīmekļa lapu www.w3.org/WAI/demos/bad/before/home Ar vienu no augstāk minētajām iespējām izslēdziet attēlus, atspējojiet CSS un linearizējiet lapu.
 - Atrodiet virsrakstu "Welcome to CityLights". Ievērojiet, ka to ir izdarīt daudz grūtāk, jo tas nav iezīmēts lapas kodā kā virsraksts.
 - Ievērojiet, ka 3 rakstu virsraksti ir kopā un arī raksta teksti ir kopā. (Lai būtu jautrāk, pamēģiniet izlasīt šo tekstu).
- Lai pārbaudītu formas, izmantojiet nepiekļūstamo lapu www.w3.org/WAI/demos/bad/before/survey (Piemērs ir vieglāk redzams, ja izmantojat *IE WAT*.) Pievērsiet uzmanību, ka radio pogu nosaukumi (*Label*) ir atsevišķi no pogām. Iemesls tam ir nepareizi izmantotas izkārtojumu tabulas (*Layout tables*).